

# สังคมเข้มแข็ง

ปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ

# ประเวศ วะสี

## ๑. ประเทศวิกฤต

แล้ววิกฤตอีก

เพราะอวิชา

ทางพระท่านว่าความทุกข์เกิดจากอวิชา หรือความรู้ ความทุกข์ของชาติก็เช่นเดียวกัน ประเทศ วิกฤตแล้ววิกฤตอีกออกจากวิกฤตไม่ได้ เกิดจากอวิชาหรือความรู้หรือความเข้าใจผิด เรา ต้องการให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี เราก็พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาการเมือง พัฒนา ศีลธรรม

ในทาง**เศรษฐกิจ**เราพัฒนาเศรษฐกิจมา ๕๐ ปี มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ช่องว่าง ระหว่างคนจนกับคนรวยห่างมากขึ้น จนประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูงสุดในเอเชีย ความเหลื่อม ล้ำที่มากเกินไปนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพ ปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง รวมทั้งความ ขัดแย้งและความรุนแรง

ในทาง**การเมือง** นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔๗๕ มีความพยายามที่จะ พัฒนาประชาธิปไตยที่ผ่านการต่อสู้นองเลือดหลายครั้งหลายหน มีรัฐธรรมนูญถึง ๑๘ ฉบับ แต่เรา ก็ยังไม่มีการเมืองที่มีคุณภาพ มีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงปรี่มๆจะเกิดมโหฬารภัยคุกคาม

ในทาง**ศีลธรรม** ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มีวัดประมาณ ๓๐,๐๐๐ วัด มีพระสงฆ์ ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ รูป ทุกวันพระสงฆ์ให้ศีลเป็นหมื่นๆครั้ง แต่ระดับศีลธรรมก็ไม่ดี มีการทำร้าย กันสูง การลักขโมยทุจริตคอร์รัปชันแพร่หลายจนเป็นวิสัย เรียกว่าพัฒนาศีลธรรมไม่สำเร็จ

การที่เราไม่ประสบความสำเร็จในการทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี เพราะ เราไม่รู้ว่าจะปัจจัยที่จะทำให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี คือ “สังคมเข้มแข็ง” เพราะ

สังคมเข้มแข็งทำให้เกิดความถูกต้อง ท่วมกลางความไม่ถูกต้องถึงจะพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนา  
การเมือง พัฒนาศีลธรรม เศรษฐกิจก็ไม่ได้ การเมืองก็ไม่ได้ ศีลธรรมก็ไม่ได้

## ๒. สังคมเข้มแข็ง

ทำให้เกิดความถูกต้อง  
ความถูกต้อง  
ทำให้เจริญ

ในครั้งสุดท้ายที่พระพุทธองค์ประทับอยู่บนเขาคิชฌกูฏ หมดธรรมที่ตรัสสอนเป็นอันมากคือ “อปริหานิยธรรม” หรือธรรมะเพื่อความเจริญถ่ายเดียว อปริหานิยธรรม เป็นหมวดธรรมะเพื่อสังคมเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จาก ๒ ข้อแรกคือ (๑) หมั่นประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันกระทำการกิจที่พึงทำ

เห็นชัดเจนว่าเป็นธรรมะเพื่อ “การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ”

ถ้าต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ก็ขาดความเป็นสังคมหรือขาดพลังร่วม ถ้ามีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำก็เป็นสังคมเข้มแข็ง อำนาจทางสังคมจะหยุดยั้งความไม่ดีที่ทำร้ายสาธารณะในรูปแบบต่างๆ ดังจะยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจง่าย ดังต่อไปนี้

**โจรปล้นควาย** เมื่อก่อนในชนบทไทย จะมีโจรปล้นควายทำความเดือดร้อนให้ชาวบ้านอยู่เป็นประจำ อันที่จริงกลุ่มโจรอาจมีเพียง ๓-๔ คน มีปืนแก้ปกระบอกหนึ่ง ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านมีจำนวนมากกว่าโจรมาก แต่ถ้าต่างคนต่างอยู่ไม่เป็นสังคมเข้มแข็ง ความชั่วคือโจรก็ทำร้ายชาวบ้านได้เรื่อยไป แต่เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันจัดระบบระวางภัยตีเกราะเคาะไม้ รวมตัวกันขับไล่โจรไปได้ สังคมเข้มแข็งยุติความชั่วได้

**การลักลอบตัดไม้ที่ดอยสามหมื่น** กลุ่มคนที่ลักลอบตัดไม้มีเครื่องมือ มีปืน มีเครื่องมือสื่อสาร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ต้องการรักษาป่ามีกำลังน้อยกว่าโจร จึงถูกฆ่าตาย หรือฆ่าตัวตาย เช่น คุณสืบ นาคะเสถียร แต่ที่ดอยสามหมื่น จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อกลุ่มโจรตัดไม้พร้อมทั้งอาวุธขึ้นไปจะตัดไม้ เจอชาวบ้านรวมตัวกันอยู่ ๑,๐๐๐ คน ความชั่วนั้นก็กระทำไม่ได้เพราะสังคมเข้มแข็ง

**การทำลายทรัพยากรชายฝั่งที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง** ที่นั่นชาวประมงที่ยากจน เคยหากินชายฝั่ง ต่อมา มีการให้สัมปทานป่าชายเลน มีนักการเมืองได้สัมปทานตัดไม้ในป่าชายเลน ไปเผาถ่านขาย กุ้ง หอย ปู ปลา ไม่มีที่จะอนุบาล ชาวประมงยากจนหากินผิดเคื่อง ประกอบกับมี เรือประมงขนาดใหญ่มาลากอวนรุนชนิดชายฝั่ง ซึ่งผิดกฎหมายแต่เขาก็จะทำ อวนรุนนอกจากจะ กวาดจับสัตว์น้ำตัวเล็กตัวน้อยไปแล้ว ยังครูดเอาหญ้าทะเลไปหมด สัตว์น้ำไม่มีที่อยู่อาศัย ชาวประมงที่ยากจนประสบความเดือดร้อนในการดำรงชีวิตมาก ไปร้องเรียนเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ผล เพราะเจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่มีอิทธิพลมากกว่า ต่อมาด้วยการสนับสนุนของมูลนิธิหยาดฝน และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชาวบ้านรวมตัวกันจัดการป้องกันไม่ให้เรือประมง ขนาดใหญ่เข้ามาลากอวนชนิดชายฝั่ง เอาหญ้าทะเลลง เอาปะการังเทียมลง สิ่งแวดล้อมในทะเล กลับคืนมา สัตว์น้ำกลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ชาวบ้านกินอื้อนนอนหลับไม่ลำบากอีกต่อไป และ รวมตัวกันรักษาทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันดามัน ขยายตัวออกไปทั้งทางทิศเหนือและใต้ การ อนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ต้องอาศัยการรวมตัวของชาวบ้านเป็น สังคมเข้มแข็ง

**ชุมชนเข้มแข็งดูแลรักษาป่า** ป่าไม้ของเราซึ่งเคยมีถึงกว่าร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ ได้ถูกทำลายไป ภายใน ๕๐ ปี เหลือเพียงร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ ซึ่งไม่เพียงพอที่จะรักษาความสมดุลของธรรมชาติ จึงเกิดภัยพิบัติทั้งความแห้งแล้งและน้ำท่วม นอกจากนั้นชาวบ้านที่เคยอาศัยป่าเป็นเครื่องดำรงชีพ ก็ต้องยากจนลง กรมป่าไม้ไม่มีทางรักษาป่าไว้ได้ แต่มีชุมชนที่เข้มแข็งดูแลรักษาป่าได้ที่เรียกว่าป่า ชุมชน ชุมชนเข้มแข็งเป็นพื้นฐานของสังคมเข้มแข็งที่สามารถจัดการตนเองในเรื่องต่างๆ และ ป้องกันความไม่ถูกต้องที่จ้องจะเกิดขึ้น ถ้าความเป็นสังคมอ่อนแอ

**ที่สวิตเซอร์แลนด์เมื่อก่อนมีเรื่องโคตรโกงและโกงทั้งโคตร** ย้อนหลังไปกว่าร้อยปี ที่ สวิตเซอร์แลนด์มีเรื่องโคตรโกงและโกงทั้งโคตร เพราะรวมศูนย์อำนาจการปกครอง การรวมศูนย์ อำนาจการปกครองทำให้อำนาจรัฐเข้มแข็ง อำนาจสังคมอ่อนแอ ต่อมา มีการกระจายอำนาจไปสู่ องค์กรท้องถิ่นถึง ๒๖ องค์กร ประชาชนเข้ามามีบทบาทโดยตรงและควบคุมการบริหารท้องถิ่น คอรัปชั่นก็หายไป กลายเป็นประเทศน่าอยู่ เราไม่รู้ด้วยซ้ำว่าประธานาธิบดีชื่ออะไร

นายกรัฐมนตรีชื่ออะไร เพราะอำนาจกระจายไปอย่างทั่วถึง ทุกอย่างดำเนินไปด้วยดี ไม่มีใครอยากมาเป็นประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี จนเกือบต้องจับฉลากกันเป็น ถ้าประชาชนเข้มแข็ง การเมืองก็จะดีขึ้น เป็นเหตุให้เศรษฐกิจดี ศิลธรรมดี

**ภาคเหนือกับภาคใต้ของอิตาลีไม่เหมือนกัน** ทั้งที่ใช้รัฐธรรมนูญเดียวกัน กฎหมายเดียวกันในประเทศเดียวกัน แต่ภาคเหนือกับภาคใต้ของอิตาลีต่างกันราวฟ้ากับดิน ภาคเหนือ เช่น แควมิลาน ทอเรน เศรษฐกิจดี การเมืองดี ศิลธรรมดี ภาคใต้ เช่น แควซิซิลี ซาร์ดิเนีย เศรษฐกิจไม่ดี การเมืองไม่ดี ศิลธรรมไม่ดี คำว่ามาเฟียก็มาจากซิซิลีนั่นเอง Robert Putnam<sup>1</sup> จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ไปวิจัย พบว่าความแตกต่างเกิดจากลักษณะสังคม ภาคเหนือผู้คนมีความเสมอภาค มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เป็นสังคมเข้มแข็งที่เรียกว่า civil society หรือประชาสังคม ส่วนทางตอนใต้สังคมเป็นสังคมแนวตั้งที่คนข้างบนมีอำนาจเหนือคนข้างล่างที่ไม่มีอำนาจ เป็นเช่นนี้มานานหลายร้อยปี สังคมแนวตั้งเป็นสังคมที่อ่อนแอ สังคมเช่นนี้เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี ศิลธรรมจะไม่ดี ถึงเศรษฐศาสตร์ ศิลธรรมก็จะไม่ดี เพราะสังคมอ่อนแอจะทำให้ความไม่ถูกต้องต่างๆดำรงอยู่ในสังคมได้

จะสังเกตว่าทั้งตอนเหนือและตอนใต้ของอิตาลีใช้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน แสดงว่ารัฐธรรมนูญไม่เป็นเครื่องการันตีว่าจะทำให้การเมืองดี แต่สังคมเข้มแข็งหรืออ่อนแอ เป็นตัวกำหนดว่าการเมืองจะดีหรือไม่

สังคมไทยเป็นสังคมแนวตั้งมาแต่โบราณ ฉะนั้นแม้เป็นเมืองพุทธและพุทธศาสนาก็เป็นของดี แต่มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมเต็มไปหมด เพราะสังคมทางดั่งนั้น ความไม่ถูกต้องต่างๆจะดำรงอยู่ในสังคมเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเขียนรัฐธรรมนูญอย่างไร อำนาจของความไม่ถูกต้องซึ่งมีพลังมาก ก็จะทำให้การเมืองไม่ดี เศรษฐกิจไม่ดี และศีลธรรมไม่ดี

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าแม้เราจะพยายามพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาการเมือง พัฒนาศีลธรรม มากเท่าใดก็ไม่ได้ผล ถ้าเราไม่สร้างสังคมเข้มแข็ง สังคมเข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ

---

<sup>1</sup> Robert Putnam : Making Democracy Work : Civic Tradition in Modern Italy, Princeton University Press, New Jersey, 1994.



### ๓. ไตรยางค์

แห่งการสร้าง

สังคมเข้มแข็ง

การสร้างสังคมเข้มแข็งอาจมีองค์ประกอบ ๓ ประการดังนี้

(๑) สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง

(๒) ส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ในทุก  
องค์กรและในทุกเรื่อง

(๓) คีนอำนาจไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ซึ่งขยายความพอเป็นสังเขปดังนี้

**(๑) สร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง** ถ้าจิตสำนึกแคบคือเห็นแก่ตัว เห็นแก่กลุ่ม เห็นแก่พรรคพวก อยู่ในวงแคบๆ ขาดจิตสำนึกสาธารณะ สังคมจะอ่อนแอ จำเป็นต้องมีการสร้างจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง ให้แต่ละคนมีจิตสำนึกสาธารณะ รับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความเป็นพลเมืองที่กัมมันตะ (active citizen) ระบบการศึกษาที่ผ่านมาเอาแต่ถ่ายทอดเนื้อหาวิชา แต่ไม่ได้มุ่งสร้างบุคลิกของคนไทยที่พึงปรารถนา มีความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่ระบบการศึกษาทั้งหมดจะต้องสร้างจิตสำนึกและทักษะความเป็นพลเมือง การสื่อสารทุกชนิดก็เช่นเดียวกัน ซึ่งรวมทั้งศิลปวัฒนธรรมทุกชนิด โดยเฉพาะละครและภาพยนตร์

**(๒) ส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่** ในทุกองค์กรและในทุกเรื่อง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นอกเหนือไปจากการทำงานเชิงสังคมสงเคราะห์ ควรทำงานเชิงรุก โดยถือว่าการสร้างสังคมเข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ เข้ามาเป็นหัวหอกหรือผู้นำเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์



อย่างเรื่องปัญหาชาวไร่ชาวนา ผู้ใช้แรงงาน ผู้ด้อยโอกาสทั้งหลายจะแก้ปัญหาไม่ได้จริงจัง โดยสังคมสงเคราะห์หรือประชานิยม แต่ถ้าช่วยให้เขารวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เมืองจัดการตนเอง จะแก้ปัญหาได้อย่างถาวร

### (๓) คินอำนาจไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจการปกครอง

มาไว้ที่ส่วนกลางมากกว่า ๑๐๐ ปี เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาใหญ่ๆที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เกือบทั้งหมด เช่น

- ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ ปัญหาต่างๆต้องเข้ามาแก้กันที่เมืองหลวง ซึ่งทำไมไหวและทำให้ถูกต้องไม่ได้เพราะไม่รู้ความจริง
- ความขัดแย้งระหว่างอำนาจรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ปัญหาความรุนแรงที่ชายแดนใต้
- ระบบราชการอ่อนแอ เพราะใช้อำนาจไม่ได้ใช้ปัญญา
- คอร์รัปชันเต็มบ้านเต็มเมือง เพราะอำนาจเข้มข้นที่ไหนคอร์รัปชันเข้มข้นที่นั่น
- การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองเป็นไปอย่างรุนแรง เพราะเดิมพันสูง คือใครชนะกินรวบหมดทั้งประเทศ จึงเป็นแรงจูงใจให้ต่อสู้ และทำลายกันทุกวิถีทาง รวมทั้งการใช้เงินจำนวนมหาศาล ทำให้ประชาธิปไตยบิดเบี้ยว ขาดสมรรถนะ ขาดคุณภาพ นำไปสู่ความขัดแย้ง และความรุนแรง
- ทำรัฐประหารได้ง่าย เพราะอำนาจรวมศูนย์ ถ้าอำนาจกระจายไปสู่ท้องถิ่นหมดก็จะยึดอำนาจไม่ได้เพราะไม่รู้จะยึดตรงไหน ประเทศที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นจะไม่มีรัฐประหาร

การรวมศูนย์อำนาจการปกครองทำให้สังคมอ่อนแอ ประเทศขาดสมรรถนะ และหมกหมมอยู่ในความทุจริตคอร์รัปชัน และการเมืองที่ขาดคุณภาพ ขัดแย้งจิตตังเกิเองประดุจไก่อยู่ในขัง ขังคือโครงสร้างอำนาจ ทุกภาคส่วนควรจะทำความเข้าใจว่าโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์ คือ

ปัญหาใหญ่ของประเทศไทย สนใจการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ<sup>2</sup> ช่วยกันขับเคลื่อนให้มีการคืนอำนาจไปให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ปกครองตนเอง การปกครองตนเองจะทำให้สังคมเข้มแข็ง

---

<sup>2</sup> ข้อเสนอการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ โดย คณะกรรมการปฏิรูป , สำนักงานปฏิรูป , เมษายน ๒๕๕๔

## ๕. ชุมชนท้องถิ่น

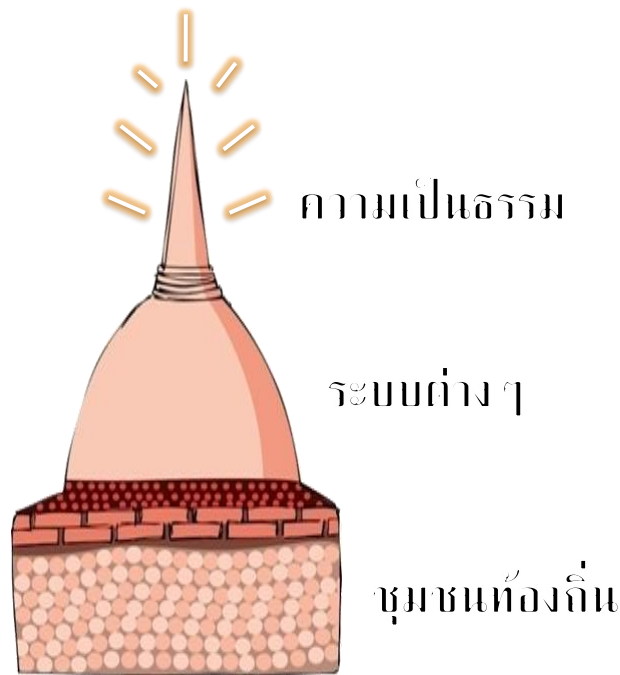
### คือฐานของ

### ประเทศ

โครงสร้างใดๆไม่ว่าจะเป็นพระเจดีย์ ตึก หรือปริมิต จะมั่นคงต่อเมื่อฐานกว้างและแข็งแรง สังคมก็เช่นเดียวกัน ชุมชนท้องถิ่นครอบคลุมทุกตารางนิ้วของแผ่นดินไทย เป็นฐานของประเทศ ถ้าฐานของประเทศแข็งแรงประเทศก็จะมั่นคง การพัฒนาที่ผ่านมาเราเน้นที่การพัฒนาที่ส่วนบนของสังคม เป็นประดุจสร้างพระเจดีย์จากยอด ซึ่งไม่มีทางสำเร็จ พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ฐานพระเจดีย์ที่แข็งแรงจะรองรับองค์พระเจดีย์ให้มั่นคง

ชนชั้นนำเป็นคนข้างบนไม่เข้าใจข้างล่าง จึงทำการพัฒนาที่เอาข้างบนเป็นตัวตั้ง อะไรก็จะเอาแต่ข้างบน ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม และการเมือง โดยให้ข้างบนบ่อนทำลายข้างล่างหรือทำให้ข้างล่างอ่อนแอ ดังที่การพัฒนาเศรษฐกิจก็ไปเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเคยเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ข้างล่างมาเป็นเงินของคนข้างบนส่วนน้อย ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยถ่างกว้างมากขึ้น การศึกษาก็ไล่ดัก่อนคนข้างล่างให้มุ่งขึ้นข้างบนทางเดียว แทนที่จะเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ยิ่งวัฒนธรรมในความหมายว่า **คือวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชนท้องถิ่น** คนข้างบนซึ่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยด้วย ก็ไม่เข้าใจเอาเสียเลย ในเมื่อวัฒนธรรมเป็นรากของสังคม ถ้าเราตัดรากต้นไม่มีผลฉันใด การพัฒนาโดยตัดรากของสังคมก็มีผลเช่นเดียวกัน การพัฒนาประชาธิปไตยที่จะเอาแต่ระดับชาติโดยไม่สนใจประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น ก็ทำให้ประชาธิปไตยพิการ

โดยสรุปโมเดลการพัฒนาแบบสร้างพระเจดีย์จากยอดทำให้ฐานของประเทศอ่อนแอ และประเทศโดยรวมไม่มั่นคง ควรจะปรับทิศทางการพัฒนาประเทศให้เป็นแบบสร้างพระเจดีย์จากฐาน ซึ่งแสดงโดยรูปข้างล่างนี้



รูปที่ ๑ : การพัฒนาประเทศแบบสร้างพระเจดีย์จากฐาน ให้ฐานพระเจดีย์คือชุมชนท้องถิ่นแข็งแรง  
องค์พระเจดีย์คือระบบต่างๆ ยอดพระเจดีย์อันงดงามเปล่งประกายคือความเป็นธรรม

โดยส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองมีความเข้มแข็งทุกด้าน ทั้ง เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการ ระบบต่างๆคือองค์พระเจดีย์ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา การเมืองการปกครอง ฯลฯ ต้องเชื่อมกับฐานอย่างเกื้อกูลกัน และเชื่อมกับยอดคือความเป็นธรรม

ขณะนี้ในประเทศไทยกำลังมีความเคลื่อนไหว เรื่อง **ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง** ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวที่สำคัญยิ่ง และไปเลยโมเดลประชาธิปไตยตะวันตกที่กำลังประสบภาวะวิกฤต ขณะนี้จังหวัดประมาณ ๔๐ จังหวัด กำลังเคลื่อนไหวทำธรรมนูญการจัดการตนเองของจังหวัด ซึ่งต่อไปก็จะเกิดครบทุกจังหวัด การจัดการตนเองนี้เป็นการรวมตัวของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ไม่ได้คิดเชิงปฏิบัติ แต่คิดเชิงที่เรียกว่า inclusive ให้ทุกคนทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันหมด ทั้งปัจเจก ชุมชน ท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคการศึกษา เป็นการถักทอกันเข้ามา ทำให้ทำเรื่องยากๆ เอาชนะอุปสรรคต่างๆ และสามัคคีสมานฉันท์อย่างยิ่ง สมาน

ความแตกต่างในแผ่นดินไทย ทุกฝ่ายจึงควรทำความเข้าใจ และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด

ในอนาคตวิกฤตของระบบเศรษฐกิจเมือง (urban economy) เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ดังที่จะเห็นเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและยุโรป และกำลังลามไปที่อื่นๆ เพราะเป็นระบบเศรษฐกิจสังคมที่ไม่ cost-effective ไม่สามารถดำรงอยู่ได้นานโดยไม่วิกฤต ตรงข้ามกับระบบเศรษฐกิจสังคมของชุมชน ซึ่งราคาถูกกว่าและคุณภาพสูงกว่า และยังมีความยืดหยุ่นที่จะรองรับความล่มสลายของเศรษฐกิจเมืองได้ ควรไปศึกษาประเด็นนี้ดูให้ดีๆ

เราพูดถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนกันมานานพอสมควรแล้ว แต่มักเป็นแนวคิดที่ว่า เศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม จะต้องสมดุลกันแต่ขาดรูปธรรมของการปฏิบัติ ซึ่งจะมองไม่ออกจากข้างบน แต่ระบบเศรษฐกิจชุมชนนั้น ทำให้เกิดบูรณาการและดุลยภาพระหว่าง เศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม ได้ง่าย

เพราะฉะนั้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเน้นที่การพัฒนาอย่างบูรณาการของชุมชน หรือที่เราพูดว่าชุมชนเข้มแข็ง และถ้าจะมีโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ที่ป้องกันวิกฤตอย่างซ้ำซาก สิ่งนั้นน่าจะเป็น

**การเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคอย่างเกื้อกูลกัน**

อาจจะบัญญัติศัพท์ใหม่ว่าเป็น “ชุมชน-ธนาสมัติ” หรือระบบที่ชุมชนกับทุนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยที่

**ชุมชน ให้ความเป็นบูรณาการและสมดุล**

**ทุนหรือเศรษฐกิจมหภาค เป็นพลัง**

เศรษฐกิจมหภาคที่มีฐานอยู่ในชุมชนจะมั่นคง และมีการแข่งขันที่ดีขึ้นเพราะลดต้นทุน ในขณะที่เศรษฐกิจชุมชน ได้ประโยชน์จากความสามารถในการจัดการของระบบเศรษฐกิจมหภาค เชื่อมโยงไปสู่การตลาดและการส่งออกได้ดียิ่งขึ้น

**“ระบบเศรษฐกิจใหม่” (New Economy)** ที่ระบบเศรษฐกิจชุมชนกับระบบเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกันหรือที่เรียกว่า **“ชุมชน-ธนาสมัติ”** น่าจะเป็นคำตอบสำหรับ

อนาคต และน่าจะเป็นเรื่องไม่ยากสำหรับประเทศไทย เพราะแนวคิดชุมชนเข้มแข็งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง รวมทั้งไปปรากฏในรัฐธรรมนูญ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งมีการปฏิบัติจริงอย่างกว้างขวาง และภาคธุรกิจไทยก็ให้ความสนใจกับเศรษฐกิจชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังที่หอการค้าไทยก็มีโครงการ “๑ ไร่ ๑ แสนบาท” เป็นต้น

## ๕. การสนับสนุน

### สังคมเข้มแข็ง

ถ้ามีความเข้าใจตรงกันว่าสังคมเข้มแข็งเป็นปัจจัยชี้ขาดอนาคตของประเทศ การสนับสนุนโดยภาคส่วนต่างๆ จะทำให้เกิดสังคมเข้มแข็งโดยรวดเร็ว เช่น โดย

**ภาครัฐ** ภาครัฐมีโครงสร้างของ กระทรวง ทบวง กรม ใหญ่โตกว้างขวางในขอบเขตทั่วประเทศ ถ้ารัฐบาลมีนโยบายและปรับการงบประมาณ ให้หน่วยงานของรัฐเหล่านี้สนับสนุนสังคมเข้มแข็งตามไตรยางค์แห่งสังคมเข้มแข็งที่กล่าวในตอน ๓ ประเทศก็จะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

**ภาคการศึกษา** ภาคการศึกษาเป็นภาคที่ใหญ่มาก ถ้ามีความถูกต้องประเทศจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ที่แล้วมาภาคการศึกษาเอาแต่สอนท่องวิชา แต่ไม่ได้สร้างบุคลิกของคนไทยที่พึงปรารถนา เช่น การมีจิตสำนึกพลเมือง และการมีทักษะในการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเพื่อเป็นสังคมเข้มแข็ง

**ภาคธุรกิจ** ภาคธุรกิจมีความสามารถในการจัดการมากกว่าภาคอื่นๆ สังคมเข้มแข็งนั้นต้องมีความสามารถในการจัดการสูง ที่ว่าชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองนั้น ถ้าภาคธุรกิจเข้าไปร่วมเป็นภาคีด้วย จะยกระดับความสามารถการจัดการของชุมชนท้องถิ่นให้สูงขึ้นไปอีก ให้สามารถทำเรื่องที่ยากขึ้น ใหญ่ขึ้น และมีประโยชน์มากขึ้น เช่น การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ถ้าทำได้ดีและเป็นโครงข่ายเชื่อมโยงกันทั้งประเทศ จะเป็นจุดคานงัดของการพัฒนาทุกด้าน ภาคธุรกิจอาจตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสังคม โดยให้ท้องถิ่นกู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว พร้อมกับจัดการอบรมให้ด้วย เมื่อระบบการท่องเที่ยวของท้องถิ่นดี ท้องถิ่นจะมีรายได้ และสามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ ทำให้กองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสังคมไม่สูญหาย แต่กลับเพิ่มพูนและมีกำลังที่จะสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นได้มากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

**ภาคการสื่อสาร** การสื่อสารที่ดีจะทำให้เรื่องดีๆ เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว เรื่องนี้จะยกไปกล่าวต่างหากในตอน ๗ เรื่องยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศไทย

การสนับสนุน “สังคมเข้มแข็ง” ทั้งโดยภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคธุรกิจ และภาคการสื่อสาร จะเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นสังคมทางราบ หรือสังคมเข้มแข็งอันเป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี



## ๖. เวทีภาคี

พัฒนาประเทศไทย  
การถักทอกัน  
ทางสังคม

เรามีทุนเพื่อพัฒนามากมายมหาศาล ทั้งทรัพยากร  
ธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทาง  
ธรรม ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจ ทุนทางปัญญา ทุนทางการ  
สื่อสาร มากเกินพอที่จะสร้างประเทศไทยที่น่าอยู่ แต่  
ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเหล่านั้นมักแยกกันอยู่ไม่เข้ามา  
เชื่อมโยงกัน

เมื่อใดมี “การถักทอกันทางสังคม” จะทำให้ทำเรื่องยากๆ หรือเรื่องที่เคยเหมือนเป็นไปได้  
ไม่ได้ให้เป็นไปได้ จนกล่าวได้ว่า “การถักทอกันทางสังคมทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้”  
(Social weaving makes the impossible possible)

ขณะนี้กำลังมีคนทั้งจากภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ ก่อตัวกันขึ้นจัด “เวทีภาคี  
พัฒนาประเทศไทย” ขึ้นเป็นประจำ เพื่อเป็นกลไกให้ทุกภาคส่วนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือ  
กันในการพัฒนาประเทศไทย กระบวนการนี้น่าจะเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างสังคมเข้มแข็งใน  
ทุกๆด้าน

## ๗. ยุทธศาสตร์

การสื่อสารเพื่อ  
พัฒนาประเทศไทย  
คนรุ่นใหม่กับการ  
พัฒนาประเทศไทย

ขณะนี้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เกิดสภาพ  
ใหม่ทางสังคม ที่ผู้คนสามารถสื่อสารถึงกันได้ โดย  
รวดเร็วและทั่วถึง เป็นโอกาสที่จะสร้างสังคมเข้มแข็ง  
อย่างก้าวกระโดด ประเด็นสำคัญอยู่ที่ “สาร” ว่าจะ  
สังเคราะห์สารที่เป็นความจริง มีประโยชน์ มีเสน่ห์ โดน  
ใจผู้คน ที่ทำให้เกิดจิตสำนึกทางสังคม และจะเผยแพร่  
“สาร” นี้ให้กระจายเป็นคนละกระเพื่อมไปทั่วสังคมได้  
อย่างไร

การลงทุนสร้าง “สาร” เพื่อการพัฒนาประเทศไทย จะไม่แพงเท่าการสร้างเทคโนโลยี “สื่อ” แต่ต้องการคนที่เหมาะสมที่เข้าใจแผ่นดินไทย และเข้าใจอนาคตที่เราจะเคลื่อนไปข้างหน้า จึงควรมีบุคคลและองค์กรที่เข้ามาลงทุนสร้าง “สื่อ” เพื่อพัฒนาประเทศไทย

คนรุ่นใหม่ควรจะเข้ามามีบทบาทพัฒนาประเทศไทย ซึ่งทำได้หลายอย่าง ถ้าได้อ่านบทความนี้มาตั้งแต่ต้น แต่ที่คนรุ่นใหม่ถนัดมากกว่าคนรุ่นเก่าคือการสื่อสาร คนรุ่นใหม่น่าจะมีบทบาทในยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งอาจทำได้ในหลายรูปแบบ ถ้าเข้าใจประเด็นหลักของการพัฒนาประเทศ เช่น การทำงานสื่อเชิงครีเอทีฟ ประกวดทำหนังสือ การสื่อสารผ่านงานศิลปะต่างๆ รวมทั้งศิลปะการแสดง เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศไทยจะย่อระยะการเดินทางพัฒนาประเทศลงได้มาก การสร้างประเทศไทยที่ดีจะไม่ยาวนานอย่างที่คิด

**ถ้าคนไทยเข้าใจและร่วมสร้าง “สังคมเข้มแข็ง” ประเทศไทย**

**จะกลายเป็นประเทศที่น่าอยู่ พร้อมทั้งเศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี**